

BRANDPUNT
LANDBOUWSUBSIDIES

WIE MELKT EUROPA?

In alle westerse landen wordt de landbouw- en voedingssector al decennialang gevoed door een miljardenstroom aan subsidies. Het gaat daarbij om belastinggeld, maar slechts in enkele landen geeft de overheid de cijfers vrij: wie krijgt hoeveel en waarom? Knack slaat een eerste bres in de muur van geheimhouding.

Door Marleen Teugels, Hans van Scharen, Ingrid Van Daele

Woensdagavond, 21 september 2005, 22.30 uur. Een koerier van het Nederlandse ministerie van Landbouw in Den Haag levert een pakje af aan het kantoor van de niet-gouvernementele organisatie De Evert Vermeer Stichting in Amsterdam. Het bevat 2 cd-schijfjes met 8 miljoen gegevens. Waaronder: lange lijsten met cijfers en namen van grote multinationals en van landbouwbedrijven. Een voor een ontvangers uit de grote pot van 1,26 miljard euro Europese landbouwsubsidies die in Nederland worden verdeeld.

De informatie kwam niet zomaar vrij. Er gingen verschillende procedures en rechtszaken aan vooraf. Onder meer minister van Landbouw Cees Veerman schermde met het argument van de privacy. Veerman bleek uiteindelijk zelf een ontvanger van subsidies te zijn. Dat is niet verboden, maar ook niet bepaald erg ethisch voor een politicus. Hoe dan ook, dat is niet de kern van de zaak. De Evert Vermeer Stichting bijvoorbeeld benadrukt dat alléén transparantie een beter inzicht kan geven in de rampzalige gevolgen van het Europese landbouwbeleid voor boeren in de ontwikkelingslanden. Dat er zware wanverhoudingen zijn in de verdeling van de Europese subsidies kan niet geloofwaardig worden: alleen al in het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Denemarken, Zweden en Estland gaat 80 procent van de landbouwsubsidies naar 20 procent van de grote agrarische bedrijven, de voedingindustrie en de grootgrondbezitters.

Het gros van het geld gaat dus naar de grote vissen. Uit een onderzoek uitge-

voerd in opdracht van de Europese Commissie blijkt dat de subsidies vooral de rijkste regio's in de Europese Unie ten goede komen. Velen hebben ook vragen bij de immense sommen aan exportrestituties die aan bedrijven worden uitgekeerd. Komt de 374 miljoen euro die Nestlé de jongste vijf jaar, alleen al in Nederland opstreek, de landbouwsector écht ten goede? Of de 588 miljoen euro uitgekeerd aan zuivelgigant Campina/Melkunie? Of de 6,6 miljoen euro voor Philip Morris? Wie wil weten welke Europese regelingen gehanteerd worden om die sommen in Nederland uit te keren, vindt elk detail op de site van het Nederlandse ministerie van Landbouw. Het debat is daarmee nog niet gevoerd. Maar de gegevens zijn op zijn minst dan toch beschikbaar.

Een Europees debat is pas mogelijk als ook alle andere Europese landen hun gegevens vrijgeven. België is dat voorsnog absoluut niet van plan. Tenminste, federaal minister van Landbouw Sabine Laruelle (MR), die de omvangrijke exportsubsidies aan grote bedrijven beheert en in een vorig leven voorzitter van de Waalse Landbouwersvakbond was, houdt halsstarrig voet bij stuk. 'Lijsten met namen en bedragen geef ik niet vrij, tenzij ik ertoe verplicht wordt, omdat ook Vlaanderen én Wallonië dat doen bijvoorbeeld. Maar voor mij grenst zoiets aan het onaanvaardbare. Ik ben bereid om een discussie aan te gaan, maar dan een principiële over het algemene landbouwbeleid en de implicaties ervan op wereldvlak. Wat nu gebeurt, leidt alleen maar tot een heksenjacht. Men focust op voorbeelden als de koningin van Engeland (die voor sommige van haar landerijen ook landbouwsubsidies zou ontvangen, nvdv) en de minister van Landbouw in Nederland. En iedereen schreeuwt moord en brand. Die

lijsten geef ik níét.'

Het moet gezegd, het is Vlaams minister-president en minister van Landbouw Yves Leterme (CD&V) die een goede voorzet geeft. Maar hoe?

Vrijdag 14 oktober 2005, middernacht.

Yves Leterme (CD&V) is live op Radio 1. Hij heeft de VRT-redactie zelf gebeld, omdat hij wil reageren op uitspraken van europarlementslid Bart Staes (Groen!). 'Jaarlijks wordt in ons land meer dan 1 miljard euro aan Europese landbouwsubsidies uitgedeeld', zegt Staes. 'Transparantie daaromtrent is hard nodig. Het kan een publiek debat op gang brengen. Het huidige landbouwbeleid zorgt immers niet in de eerste plaats voor een behoorlijk inkomen voor de overgrote meerderheid van de boeren. Wie vooral geniet van de steun is de agro- en voedingsindustrie.'

Yves Leterme, die totnogtoe elk verzoek tot openbaarmaking van de lijsten officieel had afgewezen, reageert verrassend. *Out of the blue* pakt hij op de radio uit met de mededeling dat hij de gegevens op korte termijn wil vrijgeven, met uitzondering dan wel van de steun aan individuele boeren, zogenaamd om redenen van privacy.

Diezelfde ochtend nochtans was Leterme een andere mening toegedaan. Via zijn kabinet liet hij ons toen weten dat hij misschien géén cijfers zou vrijgeven. Alleen de namen van de ontvangende vennootschappen zouden bekendgemaakt worden, niet de bedragen, omdat het om 'vertrouwelijke, commerciële gegevens' zou gaan. Er werd geschermd met de 'wet op openbaarheid van bestuur', en vooral met de onafhankelijke beroepsinstantie die daarover in laatste instantie moest oordelen. Maar die instantie, zo bleek uit briefwisseling, zat te-

BELGOMILK
Een van de grote ontvangers.

gen alle regels van de deontologie in lustig heen en weer te bellen met de administratie en met het kabinet. Dat — zoals op de radio bleek — kennelijk uiteindelijk toch zou buigen. (Zie kaderstuk De Sint-Sixtus abdij)

Niet dat het voor Vlaanderen gaat om bijzonder spectaculaire bedragen: Vlaanderen ontvangt een vijfde of 220 miljoen euro van de ruim 1 miljard euro die België krijgt uit het totale Europese landbouwbudget (in totaal 47 miljard euro). 234 miljoen gaat naar Wallonië. Het grootste deel van de koek (617 miljoen) wordt via het federale loket (het

Belgisch Interventie- en Restitutiebureau (BIRB) verdeeld in de vorm van interventiesteun en exportrestituties. Voor alle duidelijkheid: dat zijn subsidies die Europa aan bedrijven geeft om te kunnen exporteren op de wereldmarkt waar de prijzen lager liggen dan in Europa. Onder druk van de Wereldhandelsorganisatie zijn die exportrestituties trouwens al gedaald.

Hoe worden ze nu in België aangewend? Dat blijft een groot raadsel, zolang federaal minister van Landbouw Sabine Laruelle het been stijft houdt. Hoewel. De Nederlandse lijsten van het

CHRONOLOGIE

- **1 juli 2005** Knack vraagt de Vlaamse administratie Landbouw openbaar te maken wie de begunstigden van de landbouwsubsidies zijn.
- **5 augustus 2005** Het verzoek tot openbaarheid wordt door de administratie afgewezen. Reden: bescherming van privacy en commerciële gegevens.
- **1 september 2005** Knack vraagt bij de Beroepsinstantie Openbaarheid van Bestuur dat de begunstigden van de landbouwsubsidies worden bekendgemaakt.
- **27 september 2005** Beroepsinstantie Openbaarheid van Bestuur bevestigt verlenging van de beroepstermijn van 30 dagen tot een termijn van 45 dagen. Uitspraak op uiterlijk 17 oktober 2005. ■

ministerie van Landbouw lichten al een tipje van de sluier op. Ze bevatten een schat aan informatie over Belgische multinationals die ook daar een graantje van het landbouwbudget meepikken. De verklaring is simpel: agrobedrijven ontvangen hun exportsubsidies in het land van waaruit ze exporteren. Een Belgisch bedrijf dat uitvoert via de haven van Rotterdam krijgt exportrestituties in Nederland. Dat geldt ook in België, waar veel suikerbedrijven exporteren via Antwerpen — de grootste suikerexporthaven. Hetzelfde is van toepassing voor Frankrijk, waar vanuit de Franse haven Rouen heel wat graan wordt verscheept. Voor wie zicht wil krijgen op wat de grote spelers uit de agro-industrie meegegraaien uit de totale landbouwpot, ligt de conclusie voor de hand: alleen de algehele transparantie in alle lidstaten kan de situatie ophelderen.

Bij wijze van voorproefje geven we een paar voorbeelden van Belgische bedrijven die bovenaan de *rankings* van de buitenlandse subsidietrekkers in Nederland pronken. Zetmeelproducent Amylum Europe uit Aalst bijvoorbeeld. Dat bedrijf ontving 9 miljoen euro via de Nederlandse overheid, plus nog eens een kleine 18,5 miljoen euro voor Amylum Nederland. Amylum, dat deel uitmaakt van de Britse rietsuikerrefinaderij Tate & Lyle, kreeg onrechtstreeks — via zijn moedermaatschappij — er in het Verenigd Koninkrijk nog eens 120 miljoen pond (175 miljoen euro) aan exportsubsidies bovenop.

Ook Belgomilk ontving in Nederland 900.000 euro. De Waalse zuivelgigant SA N. Corman kreeg er bijna 2,5 miljoen euro, al zou het voor een deel ontvangen subsidies moeten terugbetalen. Ook De Brandt Dairy International uit Dendermonde zou een deel van zijn royale subsidies moeten terugbetalen.

Voorts ontving ook Ecoval Interna- ▶

BRANDPUNT

LANDBOUWSUBSIDIES

► tional Trading in Nederland zo'n anderhalf miljoen euro. Ecoval hangt onder de holding De Eik van de Vlaamse familie Van Waeyenberghe. De Eik behoort tot de wereldtop, en had vorig jaar een omzet van 1 miljard euro. Zeventig procent daarvan verdiende het bedrijf met internationale handel in melk, boter en derivaten. Vrij vroeg, in de jaren 1960 al, 'ontdekten' ze bij Ecoval de winstgevende handel in melkpoeder: met Europese steun werden zuiveloverschotten opgekocht om ze vervolgens met subsidies opnieuw naar alle hoeken van de wereld te exporteren. In het weekblad *Trends* zei Van Waeyenberghe daarover onlangs nog dit: 'Ecoval wist zich met de voorraden van Europa een plaats te veroveren op de wereldmarkt en bouwde zo een netwerk uit. Vandaag vangt een ton mage-re melk 100 euro subsidie en staat de wereldmarktprijs op 2000 euro per ton. Ik heb het omgekeerde gekend: een wereldprijs van 100 euro en 2000 euro subsidie per ton. Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid kwam tot stand in de jaren zestig en is gedateerd.' Ondertussen heeft de Europese belastingbetaler die rekening wel betaald.

Maandagmorgen, 8 juli 1996. - Even terug in de tijd - *De directeur-generaal voor Landbouw van de Europese Commissie, Guy Legras, schrijft de Belgische regering dat ze een boete opgelegd krijgt van 800 miljoen frank. Inspecteurs van de Europese Commissie ontdekten immers zo veel onregelmatigheden bij de controles in de sectoren granen en rundvlees, dat ze tien procent van de uitgekeerde subsidies zal moeten terugvorderen.*

De brief lekt uit in De Morgen, die ook een reeks publiceert over fraude en onregelmatigheden bij de uitbetaling van en controle op de landbouwsubsidies via het Belgisch Interventie- en Restitutiebureau (BIRB). Vertegenwoordigers van grote agro-bedrijven als Ecoval, Société Financière des Sucres (familie Lippens), Belgomilk, Nestlé en Aveve (de Boerenbond) zitten in de raad van bestuur en zijn dus rechter en begunstigde tegelijk. En dat veroorzaakt ophef. Toenmalig landbouwminister Karel Pinxten moet zelfs zijn vakantie onderbreken om de boel in Brussel te komen sussen. En de Europese boete van nabij te bekijken. Guy Legras schreef daarover: in de graansector laten de douane-controles nog meer te wensen over dan in de rundvleessector. Soms blijven de con-

Exportsubsidies

Hoeveel strijken Belgische bedrijven in Nederland op? (*1)

Naam ontvanger	Totale subsidie in euro door EU in jaren 1999-2003	
Amylum Europe (*2)	9.082.195 (*3)	(*1) Voorlopige cijfers van de Evert Vermeer Stichting (EVS) op basis van gegevens van het Nederlandse Ministerie van Landbouw.
N Corman	2.824.543 (*4)	(*2) Behoort inmiddels tot multinational 'Tate & Life'.
De Brandt Dairy International	2.495.045 (*5)	(*3) Amylum Nederland BV: 18.440.801 euro. Totaal: 27.522.995 euro.
Ecoval International Trading	1.815.600 (*6)	(*4) Aan de overheid betaald in 1999-2003: 4.215.500 euro, volgens de EVS in het kader van interventieregelingen, doordat de overheid landbouwproducten (zoals boter en vlees) heeft verkocht.
Belgomilk	894.971,1	(*5) Aan de overheid betaald in 1999-2003: 1.867.730 euro.
		(*6) Aan de overheid betaald in 1999-2003: 408.159 euro.

troles helemaal achterwege, zoals bij het bedrijf Amylum, waar jaren achtereen geen enkele controle plaatsvond.

Is er vandaag veel veranderd? De uitbetaling van de belangrijkste stromen aan landbouwsubsidies en de controle erop gebeurt op federaal niveau nog steeds door het — inmiddels wel gereorganiseerde — BIRB. Grote sommen worden er uitbetaald aan vooral de suikersector (205 miljoen euro in 2004), de zuivelsector (183 miljoen euro), de graansector (1,3 miljoen euro) en de sector van het rundvlees (4,2 miljoen

euro), telkens via exportrestituties (exportsteun voor landbouwproducten buiten de EU). Daarnaast gaat nog eens 108 miljoen euro naar interventies (dat is het opkopen van voorraden of subsidies om die op te slaan) en andere steunmaatregelen.

De ontvangers zijn opnieuw de grote bedrijven uit de voedingsindustrie en de grote handelaren. Uit cijfers van het BIRB blijkt bijvoorbeeld dat vorig jaar zo'n 98 miljoen euro aan exportrestituties werd uitbetaald aan slechts 21 firma's uit het Brussels Gewest, bij-

LANDBOUW

'Er wordt wel gecontroleerd!'

Vlaams minister van Landbouw Yves Leterme is ook voor meer openheid van zaken. Toch?

Waarom zoveel geheimhouding, terwijl het toch gaat om belastinggeld?

YVES LETERME: Ik heb er zelf geen enkel probleem mee om de cijfers op tafel te leggen, in de mate dat ik dat wettelijk mag.

Is er dan geen controle mogelijk van de burger?

LETERME: Er wordt wel degelijk gecontroleerd! Er is een verschil tussen controle namens de burger die gebeurt door officiële instanties, en controle door de burger — door cijfers zomaar te grabbel te gooien. Ik wil dat wel doen, maar ik ben aan wettelijke regels gebonden.

En als de Europese Commissie zelf aanstuurt op transparantie?

LETERME: De Commissie mag daarover een mening hebben, maar ze heeft geen bevoegdheid in verband met publieke rechten en vrijheden. Europees Commissaris voor Landbouw Mariann Fischer Boel of Commissaris Siim Kallas voor Administratieve Zaken, Audit en Fraudebestrijding kunnen alle mogelijke uitspraken doen over transparantie. Dat

is voor mij geen enkel probleem. Maar als ze uitspraken doen die indruisen tegen onze grondwettelijke rechten ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer, zouden ze beter hun mond houden.

U pleit zelf voor transparantie en degelijk bestuur. Grote sommen geld passeren via het federale loket (BIRB). Pleit u ook daar voor meer transparantie?

LETERME: Dat is de bevoegdheid van mevrouw Laruelle, maar ik vind inderdaad dat daar transparantie wenselijk is.

Vindt u het terecht dat enorme sommen aan exportsubsidies terechtgekomen zijn bij multinationals?

LETERME: U stelt de verkeerde vraag. Ik vind dat we ons moeten afvragen of exportsubsidies op zich terecht zijn. Of die dan via een klein of een groot bedrijf passeren, vind ik minder relevant.

Moeten ze worden afgebouwd?

LETERME: Ik vind dat dat moet kunnen. Er is trouwens al enorm veel gebeurd op dat vlak. De subsidies zijn al enorm verminderd en ze zullen nog verminderen. ■

BRANDPUNT

LANDBOUWSUBSIDIES

VLAAMSE BEDRIJVEN

Sint-Sixtus abdij

Ruim 26 miljoen euro Europese subsidies vloeiden via KBC en andere banken terug naar de landbouwsector.

Schandaal! Belangenvermenging! De Sint-Sixtus abdij, waar ze Letermes lievelingsbier West-Vleteren brouwen, kreeg 105 euro! Het is ocharme goed besteed, als je weet wat grote bierbrouwerijen in Nederland aan landbouwsubsidies kregen tussen 1999 en 2003: Bavaria (13 miljoen euro), Heineken (9 miljoen) en Grolsch (0,3 miljoen).

De sommen die op het Vlaamse niveau circuleren zijn veel bescheidener dan op het federale, net omdat hier geen export-subsidies of -interventies worden betaald. In Vlaanderen waren er vorig jaar slechts 35 bedrijven of coöperaties die tussen de 100.000 en 200.000 euro aan subsidies ontvingen, zes bedrijven kregen tussen 200.000 en 500.000 euro en welgeteld twee kregen een half miljoen en meer.

De grote ontvangers aan Vlaamse kant zijn zuivelbedrijven Campina en Belgomilk, die elk ruim 400.000 euro ontvangen. Letermes uitleg dat dit soort bedrijven gesubsidieerd wordt om tegen spotprijzen schoolmelk te leveren is volgens experts onjuist. Wel is het zo dat ze landbouwsubsidies doorsluizen naar de boeren. Hetzelfde geldt voor het Belgisch Vlasverbond dat vorig jaar 3,8 miljoen ontving, en dat doorsluis naar de vlastelers. En dan zijn er enkele grote vetmesters of integratoren, bedrijven die bijvoorbeeld kalveren 'uitzetten' bij boeren die een kweekloon krijgen per dier. Het bedrijf strijkt de slachtpremies op en niet de boer. Hét voorbeeld hiervan is Vilatca, zowat Europa's grootste kalverbedrijf, dat in 2004 zo'n 470.000 euro aan subsidies ving. Maar ook een rundveehouderij als Chanelca boert goed met ruim 450.000 euro aan subsidies.

Opmerkelijk nog in de Vlaamse subsidietafelen is dat de groot-

ste ontvangers de banken zijn: KBC staat met 14,2 miljoen veruit aan de leiding, gevolgd door Landbouwkrediet met 6,8 miljoen, Fortis met 2,7 miljoen en ING met 0,8 miljoen. In totaal vloeide ruim 26 miljoen euro via een tiental banken naar de landbouwsector.

Dat past in een speciaal programma, het zogenaamde Vlaams Landbouw Investerings Fonds (VLIF), waarvoor ook Europees geld gebruikt wordt. Landbouwbedrijven die bij een bank lenen om te investeren, kunnen zogenaamde rentesubsidies krijgen. In plaats van bijvoorbeeld 4% rente te betalen, wordt er via het VLIF 3% betaald, zodat de boer maar 1% van de rente moet betalen. Dit geld gaat jaarlijks rechtstreeks naar de bank. Bij Letermes vindt men het niet vreemd dat de overheid als een soort Delcredere dienst optreedt en de rente bij commerciële banken betaald met belastinggeld. In alle Europese landen krijgen de boeren immers investeringssteun. Letermes: 'Alle economische sectoren krijgen steun. Wat moet vermeden worden, is dat ondersteuning van de agrovoedingsindustrie lokale markten gaat ontwrichten in het zuiden. Je moet vermijden dat boeren in het zuiden worden weggedrukt door agrovoedingsproducten die sterk gesubsidieerd worden. Dat is pas oneerlijke concurrentie.' Maar dit is nu juist precies wat er de laatste decennia is gebeurd.

De grote vraag is of het de boer allemaal helpt. Want het 'succes' van het GLB heeft in de loop der jaren zijn eigen kinderen (boeren) opgegeten. Sinds het 'Sicco Mansholt-plan' van eind jaren zestig is er voor vele honderden miljarden euro aan landbouwsubsidies uitgegeven. Bij wie is dat geld gebleven? Niet bij de familiale landbouw. Voormalig landbouwcommissaris Franz Fischler voorspelde in 1995 dat een trend die al lang bestaat, zich genadeloos zou doorzetten: tegen 2000 zou Europa maar liefst drie miljoen landbouwers minder tellen. Dat is een verdwijntempo van meer dan één boer per minuut. ■

► na 150 miljoen euro ging naar 30 buitenlandse firma's. 110 miljoen kwam toe aan 233 bedrijven in het Vlaams Gewest en ruim 83 miljoen aan 59 firma's in het Waals Gewest. Zijn dat allemaal verschillende firma's? Zolang de gegevens geheim blijven, kan niemand dat controleren. Hoe dan ook: vorig jaar verdeelden 343 firma's in totaal 440,6 miljoen euro exportrestituties en 145 bedrijven verdeelden nog eens 108,5 miljoen aan overige steunmaatregelen.

De vertegenwoordigers van het BIRB zeggen ons dat ze voorstander zijn van openheid, maar het is minister Laruelle die toestemming moet geven. Wel bevestigt het BIRB dat een aantal van de Belgische ontvangers in Nederland ook in België bij de 'grootverdieners' zitten: Amylum, Ecoval, Corman, De Brandt, Tiense Suiker. Maar ongetwijfeld zitten ook internationale concerns als Nestlé, Cargill en Danone alle met zetel in Brussel of Antwerpen op de eerste rij om uit

de Europese ruif te eten.

Nils Mulvad, directeur van het Deense onderzoeksinstituut Dicar dat in Denemarken de informatie openbaar wist te maken, wees er onlangs op dat voor het onderzoek naar de correcte besteding openheid cruciaal is. Want fraude bestaat. Vorig jaar rapporteerden de lidstaten 3237 'onregelmatigheden' voor een bedrag van 82 miljoen euro. Uit een recent rapport van de Europese Rekenkamer bleek bovendien dat van de ruim drie miljard euro aan landbouwsubsidies, waarvan tussen 1971 en 2002 is aangetoond dat er mee gefraudeerd werd, driekwart nooit werd gecupereerd.

Voorts worden er vragen gesteld bij de opsporing, waarbij men wél jacht maakt op de kleintjes en de grote vissen laat zwemmen. Zo schreef een rapporteur van het Europees parlement vorig jaar: 'Het is onaanvaardbaar dat de Commissie nalaat op te treden tegen grootschalige criminele namaak van boter en ande-

re zuivelproducten door industriële ondernemingen en criminele organisaties, wat duidelijk contrasteert met de strengheid waarmee boeren vaak door de Europese Commissie wegens kleine en formele fouten worden vervolgd.'

Opmerkelijk genoeg werden of worden enkele van de Belgische bedrijven die we terugvonden in de Nederlandse top-5 in verband gebracht met 'onregelmatigheden'. Zo raakte begin jaren negentig Ecoval in opspraak omdat de antifraudedienst van de EU het bedrijf ervan verdacht voor ongeveer 700 miljoen frank aan subsidies voor de export van melkpoeder te hebben opgestreken, terwijl er geen echte export was. De zaak werd in 1996 geseponneerd. Fraudecommissaris Kallas beloofde dat hij over enkele weken een verslag geeft van het onderzoek rond boterfraude waarbij Corman en Aveve-zuivel betrokken zouden zijn. Transparantie kan zo zijn nut hebben. ■